بەناوی خودای بەخشندە و میهرەبان

بەناوی گەلەوە

پەرلەمانی کوردستان ـ عیراق

پاڵپشت بە حوکمی بڕگەی (١)ی ماددەی (٥٦) لە یاسای ژمارە (١)ی ساڵی ١٩٩٢ی هەموارکراو و بڕگەی (یەکەم)ی ماددەی (٧٧) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق، وە لەسەر داوای ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان، پەرلەمانی کوردستان لە دانیشتنی ئاسایی ژمارە (٩)ی ڕۆژی ٢٠٢١/٤/٢١ ئەم یاسایەی پەسەند کرد:

یاسای ژمارە (٤)ی ساڵی ٢٠٢١

یاسای پاراستنی پڕۆژە و تۆڕەکانی ئاو و ئاوەڕۆ لە هەرێمی کوردستان ـ عێراق

بەشی یەکەم

پێناسە و ئامانجەکان

پێناسەکان

ماددەی (١)

بۆ مەبەستی حوکمەکانی ئەم یاسایە، ئەم دەستەواژانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریان دەگەیەنن:

یەکەم: هەرێم: هەرێمی کوردستان - عێراق.

دووەم: وەزارەت: وەزارەتی شارەوانی و گەشت و گوزاری هەرێم.

سێیەم: وەزیر: وەزیری شارەوانی و گەشت و گوزاری هەرێم.

چوارەم: بەڕێوەبەرایەتی گشتی: بەڕێوەبەرایەتی گشتی ئاو و ئاوەڕۆ لە وەزارەت.

پێنجەم: بەڕێوەبەری گشتی: بەڕێوەبەری گشتی ئاو و ئاوەڕۆ.

شەشەم: بەڕێوەبەرایەتی: بەڕێوەبەرایەتی ئاو یان بەڕێوەبەرایەتی ئاوەڕۆ.

حەوتەم: بەڕێوەبەر: بەڕێوەبەری بەڕێوەبەرایەتی ئاو یان ئاوەڕۆکان.

هەشتەم: لێپرسراوی فەرمانگە: لێپرسراوی فەرمانگەی ئاو یان ئاوەڕۆ.

نۆیەم: تۆڕەکان: تۆڕەکانی ئاو و ئاوەڕۆ و پێکهاتەکانی.

دەیەم: پڕۆژەکان: پڕۆژەکانی پاڵاوتن و چارەسەرکردنی ئاو و ئاوەڕۆ، بیرەکان، پڕۆژەکانی وەرگرتنی سەرچاوەکانی ئاو و عەمبارکردنی ئاو و ئاوەڕۆ و وێستگە لاوەکییەکانی گواستنەوە دەگرێتەوە.

یازدەیەم: لایەنی پەیوەندیدار: بەڕێوەبەرایەتییە خزمەتگوزاریەکانی هەماهەنگ لەگەل بەڕێوەبەرایەتی و فەرمانگەکانی ئاو و ئاوەڕۆ.

دوازدەیەم: سەرپێچی: زیانگەیاندن یان شکاندن یان لە ناوبردن و تێکدانی پڕۆژەکان، تانکی (عەمبار) ئاو، هێلەکانی گواستنەوە و تۆڕەکانی ئاو و ئاوەڕۆ، قوفڵی ئاو، مانهوڵ، سەری مانهوڵ، چەپەری وەرگرتنی ئاوەڕۆکان، بۆری وەرگرتنی ئاوەڕۆکان و هەر پێکهاتەیەکی تری ژێرخانی ئاو و ئاوەڕۆ، دەگرێتەوە.

سێزدەیەم: زیادەڕۆیی: بەستنی بۆری بە تۆڕەکان و هێڵەکانی گواستنەوەی ئاو و ئاوەڕۆ، بەستنی ترومپای ئاو لەسەر بۆری سەرەکی تۆڕەکان، کارکردن لە محەرەماتی بۆری گواستنەوە و بەستنی ئاوی قورس بە تۆڕی ئاوەڕۆکان بەبێ مۆڵەت یان زیاتر لەوەی مۆڵەتی پێدراوە دەگرێتەوە.

چواردەیەم: محەرەمات: سنوری پڕوژە و تۆڕەکانی ئاو و ئاوەڕۆیە کە نابێت هیچ جۆرە کارێکی تێیدا ئەنجام بدرێت وەك بیناسازی، دانان و ڕاکێشانی تۆڕی ئینتەرنێت و هێڵی کارەبا و ستونەکانی، پیس کردنی سەرچاوەی پڕوژەکانی ئاو و هەر کارێکی دیکە بەبێ وەرگرتنی ڕەزامەندی بەڕێوەبەرایەتی و فەرمانگەکانی ئاو و ئاوەڕۆ.

پازدەیەم: هاوبەش: هەر سوودمەندێك بە پێی مۆڵەتی فەرمی بەڕێوەبەرایەتی و فەرمانگە تایبەتمەندەکان، سوودی لە خزمەتگوزاری ئاو و ئاوەڕۆ وەرگرتبێت.

شازدەیەم: لیژنەی تایبەت: ئەو لیژنەیەی کە کاری بە دواداچوون و چاودێری و جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایەی لە ئەستۆدایە.

ئامانجەکان

ماددەی (٢)

یەکەم: نەهێشتنی سەرپێچی و زیادەڕۆیی بۆ سەر پڕۆژە و تۆڕەکانی ئاو و ئاوەڕۆ.

دووەم: پاك ڕاگرتنی ئاو خواردنەوەی هاوبەشەکان و ڕێگریکردن لە بەهەدەردانی ئاو و تێکەڵبوونی بە ئاوی ئاوەڕۆ بە مەبەستی بەرگرتن لە بڵاوبوونەوەی پەتا و نەخۆشی و پاراستنی تەندروستی گشتی و ژینگە.

سێیەم: پاراستن و پەرەپێدانی ئاو وەك بەشێکی گرنگ لە سامانی گشتی.

چوارەم: سزادانی سەرپێچیکار و زێدەڕۆکار بۆ سەر پڕۆژە و تۆڕەکانی ئاو و ئاوەڕۆ لە ڕێگەی پێدانی دەسەڵات بە لایەنی تایبەتمەند.

بەشی دووەم

ڕێکارە یاساییەکان

ماددەی (٣)

یەکەم: لیژنەی تایبەت، بە فەرمانی بەڕێوەبەری گشتی یان بەڕێوەبەر یان لێپرسراوی فەرمانگە، هەریەکەیان لە سنوری دەسەڵاتی کارگێڕی خۆیدا، بە هەماهەنگی و بەشداری لایەنی پەیوەندیدار پێکدێت.

دووەم: بەڕێوەبەری گشتی دەسەڵات بە لیژنە تایبەتەکان دەدات بۆ هەژمارکردنی جۆر و شێوەی زیادەڕۆیی و سەرپێچیەکان، لە سنوری هەر بەڕێوەبەرایەتی و فەرمانگەیەك.

سێیەم: لیژنەی تایبەت هەژماری جۆر و شێوەی سەرپێچی و زێدەڕۆییەکان دەکات و بە ڕاپۆرتێك لایەنی بڕیاردەر ئاگادار دەکاتەوە، و لایەنی بڕیاردەریش بڕیاری پێویست لەبارەی سەرپێچی یان زیادەڕۆییەکە دەردەکات و بڕی سزاکە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دیاری دەکات.

چوارەم: پێکهاتە و ئەرکەکانی لیژنەی تایبەت بە ڕێنماییەك ڕێکدەخرێت کە لەلایەن وەزیرەوە دەردەچێت.

ماددەی (٤)

یەکەم: بەڕێوەبەری گشتی یان هەر کەسێك کە ئەو ڕایدەسپێرێت دەسەڵاتی دادوەری کەتنی لە سەپاندنی ئەو سزایانەدا هەیە کە لەم یاسایەدا هاتوون.

دووەم: بڕیاری سزای پێبژاردن شیاوی تانە لێدانە بە پێی یاسای ئەنجوومەنی شورای بەرکار لە هەرێمی کوردستان.

ماددەی (٥)

یەکەم: سەرەرای سزاکانی هاتوو لەم یاسایەدا، تێچوی چاککردنەوەی تۆڕەکانی ئاو و پڕکردنەوەی سەرتۆڕی ئاوەکە و گەڕاندنەوەی بو باری ئاسایی خۆی بەپێی خەسڵەتە ئەندازەییە بەرکارەکان (المواصفات الهندسية)، دەخرێتە ئەستۆی زێدەڕۆکار و سەرپێچیکار و لەلایەن بەڕێوەبەرایەتی یان فەرمانگەی ئاو بە هەماهەنگی لایەنی پەیوەندیدار، جێبەجێ دەکرێت.

دووەم: جگە لەو تێچووانەی لە بڕگەی (یەکەم)ی ئەم ماددەیەدا هاتووە:-

١- هەر کەسێك ئەم سەرپێچیانەی کە لەم یاسایەدا هاتووە ئەنجام بدات، بە پێبژاردنێك سزا دەدرێت بەم شێوەیەی خوارەوە:-

أ. بڕێك کە لە (٢٥٠,٠٠٠) دوو سەد و پەنجا هەزار دینار کەمتر نەبێت و لە (٤٠٠,٠٠٠) چوار سەد هەزار دینار زیاتر نەبێت ئەگەر سەرپێچی لەسەر بۆری ئاوی تیرە (٢/١) نیو ئینچ تا (٣) سێ ئینچ بوو.

ب. بڕێك کە لە (٣٠٠,٠٠٠) سێ سەد هەزار دینار کەمتر نەبێت و لە (٦٠٠,٠٠٠) شەش سەد هەزار دینار زیاتر نەبێت ئەگەر سەرپێچی لەسەر بۆری ئاوی گەورەتر لە (٣) سێ ئینچ تا (٦) شەش ئینچ بوو.

ج. بڕێك کە لە (٧٥٠,٠٠٠) حەوت سەد و پەنجا هەزار دینار کەمتر نەبێت و لە (١,٥٠٠,٠٠٠) یەك ملیۆن و پێنج سەد هەزار دینار زیاتر نەبێت ئەگەر سەرپێچی لەسەر هێلی ئاوی گەورەتر لە (٦) شەش ئینچ تا (١٢) دوانزە ئینچ بوو.

د. بڕێك کە لە (٢,٠٠٠,٠٠٠) دوو ملیون دینار کەمتر نەبێت و لە (٤,٠٠٠,٠٠٠) چوار ملیون دینار زیاتر نەبێت ئەگەر سەرپێچی لەسەر هێلی ئاوی گەورەتر لە (١٢) دوانزە ئینچ تا (٢٤) بیست و چوار ئینچ بوو.

هـ. بڕێك کە لە (٦,٠٠٠,٠٠٠) شەش ملیون دینار کەمتر نەبێت و لە (٨,٠٠٠,٠٠٠) هەشت ملیون دینار زیاتر نەبێت ئەگەر سەرپێچی لەسەر هێلی ئاوی گەورەتر لە (٢٤) بیست و چوار ئینچ وبەرەو سەرەوە بوو.

٢- هەر کەسێك ئەو زێدەڕۆییانەی کە لەم یاسایەدا هاتووە ئەنجام بدات بە پێبژاردنێك سزا دەدرێت بەم شێوەیەی خوارەوە:-

أ. بڕی (٤٥٠,٠٠٠) چوار سەد و پەنجا هەزار دینار لە کاتی بەستنەوەی بۆری تیرە (٢/١) نیو ئینچ بە تۆڕەکانی ئاو.

ب. بڕی (٧٥٠,٠٠٠) حەوت سەد و پەنجا هەزار دینار لە کاتی بەستنەوەی بۆری تیرە (٤/٣) سێ لە سەر چوار ئینچ بە تۆڕەکانی ئاو.

ج. بڕی (١،٠٠٠،٠٠٠) یەك ملیون دینار لە کاتی بەستنەوەی بۆری تیرە (٤/٣) سێ لە سەر چوار ئینج بەرەو سەرەوە بە تۆڕەکانی ئاو.

ماددەی (٦)

یەکەم: هەر کەسێك سەرەرای ئەنجامدانی سەرپێچی یان زیادەڕۆییەك کە لەم یاسایەدا هاتووە، کەرەستەیەکی پرۆژە و تۆڕەکانی ئاو ببات، سەرەڕای هەر سزایەك کە لە یاسا بەرکارەکاندا هاتووە، بە پێبژاردنێك سزا دەدرێت کە لە (٣٠٠،٠٠٠) سێ سەد هەزار دینار کەمتر نەبێت و لە (٧٥٠،٠٠٠) حەوت سەد و پەنجا هەزار دینار زیاتر نەبێت بۆ هەر دانەیەك.

دووەم: حوکمی برگەی (یەکەم)ی ئەم ماددەیە بە سەر هەر کەسێکدا جێبەجێ دەکرێت کە کڕین و فروشتنی بەو کەرەستە بردراوانە کردبێت.

ماددەی (٧)

یەکەم: هاوبەش بە پێبژاردنێك سزا دەدرێت لەم بارانەی خوارەوەدا:-

١. بەبڕی (٥٠،٠٠٠) پەنجا هەزار دینار ئەگەر ئاوگرەوەی (طوافة) لەسەر عەمباری ئاوەکەی نەبەستبوو.

٢. بە بڕێك کە لە (٢٠٠،٠٠٠) دووسەد هەزار دینار کەمتر نەبێت و لە (٤٠٠،٠٠٠) چوارسەد هەزار دینار زیاتر نەبێت بە گوێرەی تیرەی بۆریەکە ئەگەر بەبێ مۆڵەتی بەڕێوەبەرایەتی و فەرمانگە لە یەك هاوبەشی زیاتری هەبوو.

دووەم: نرخی ئەو ئاوەی کە هاوبەش لە تۆڕەکانی ئاو بەپێی حوکمی برگەی (یەکەم)ی ئەم ماددەیە بە فیرۆیداوە، بەپێی ماوە و نرخی کارپێکراو لە هاوبەش وەردەگیرێت و لەلایەن بەڕێوەبەرایەتی و فەرمانگەکانەوە ئەژمار دەکرێت.

ماددەی (٨)

یەکەم: کەسی سەرپێچیکار و زیادەڕۆکار لەسەر تۆڕەکانی ئاوەڕۆ، تێچووی چاککردنەوە و پڕکردنەوەی بە شێوەی ئەندازەیی و داپۆشینی و گەڕاندنەوەی بۆ باری ئاسایی خۆی بە پێی خەسڵەتە ئەندازەییە بەرکارەکان، دەخرێتە ئەستۆی.

دووەم: کەسی سەرپێچیکار و زیادەڕۆکار لەسەر تۆڕەکانی ئاوەڕۆ، سەرەڕای پێچاککردنەوەی، بە پێبژاردنێك سزا دەدرێت بەم شێوەیەی خوارەوە:

١-بڕی (١٥٠,٠٠٠) سەد و پەنجا هەزار دینار بۆ تۆڕی ئاوەڕۆی تیرە (٢٠ تا ٤٠) سانتیمەتر.

٢-بڕی (٣٠٠,٠٠٠) سێ سەد هەزار دینار بۆ تۆڕی ئاوەڕۆی تیرە (٤٥ تا ٧٥) سانتیمەتر.

٣-بڕی (٥٠٠,٠٠٠) پێنج سەد هەزار دینار بۆ تۆڕی ئاوەڕۆی تیرە (٨٠ تا ١٢٠) سانتیمەتر.

٤-بڕی (١,٠٠٠,٠٠٠) یەك ملیۆن دینار بۆ تۆڕی ئاوەڕۆی تیرە (١٢٥ تا ١٨٠) سانتیمەتر.

٥-بڕی (٢,٠٠٠,٠٠٠) دوو ملیون دینار بۆ تۆڕی ئاوەڕۆی تیرە (١٨٥ تا ٢٦٠) سانتیمەتر.

٦-بڕی (٥,٠٠٠,٠٠٠) پێنج ملیون دینار بۆ تۆڕی ئاوەڕۆی سندوقی بە هەموو ئەندازەکانیەوە.

٧-بە بڕێك کە لە (١٠٠,٠٠٠) سەد هەزار دینار کەمتر نەبێت و لە (٣٠٠,٠٠٠) سێ سەد هەزار دینار زیاتر نەبێت، بەهۆی فڕێدانی هەر ماددەیەك یان پاشەڕۆیەك کە کاریگەری هەبێت لە سەر توانای ئاوە شورکردنی تۆڕی ئاوەڕۆ.

٨-بە بڕێك کە لە (٦٠٠,٠٠٠) شەش سەد هەزار دینار کەمتر نەبێت و لە (١,٥٠٠,٠٠٠) یەك ملیۆن و پێنج سەد هەزار دینار زیاتر نەبێت، بەهۆی بەستنەوەی ئاوەڕۆکەی بەبێ مۆڵەتی بەڕێوەبەرایەتی یان فەرمانگە.

ماددەی (٩)

سەرەڕای گەڕاندنەوەی کەرەستەی بردراو یان لە ئەستۆگرتنی کڕینەوەی بە نرخی ڕۆژ، سەرپێچیکار بە پێبژاردنێك سزا دەدرێت بەم شێوەیەی خوارەوە:-

١- بە بڕی (٢٠٠,٠٠٠) دوو سەد هەزار دینار بەرامبەر بردنی تۆڕی (مشبك)ی سەر چەپەری وەرگرتنی ئاوەڕۆ.

٢- بڕی (٢٥٠,٠٠٠) دوو سەد و پەنچا هەزار دینار بەرامبەر بردنی تۆڕی سەر چەپەری وەرگرتنی ئاوەڕۆ بە چوارچێوەکەیەوە.

٣- بڕی (٤٠٠,٠٠٠) چوار سەد هەزار دینار بەرامبەر بردنی قەباغی مەنهۆڵ.

٤- بڕی (٥٠٠,٠٠٠) پێنج سەد هەزار دینار بەرامبەر بردنی قەباغی مەنهۆڵ بە چوارچێوەکەیەوە.

ماددەی (١٠)

یەکەم: هەر کەسێك بۆ جاری دووەم زیادەڕۆیی لە ڕێگەی پرۆسەی بەستنەوەوە ئەنجام بدات، بە پێبژاردنێك سزا دەدرێت کە لە (٥٠٠,٠٠٠) پێنج سەد هەزار دینار کەمتر نەبێت و لە (١,٠٠٠,٠٠٠) یەك ملیون دینار زیاتر نەبێت لەگەڵ دەست بەسەر داگرتنی کەرەستەکان.

دووەم: ئەم بارانەی خوارەوە بە دوخی توندکراو دادەنرێن:-

١- ئەگەر زیادەڕۆیی لەلایەن کەسێکی هونەریی یان پیشەوەرەوە ئەنجام بدرێت.

٢- ئەگەر زیادەڕۆیی لەلایەن فەرمانبەرانی وەزارەت ئەنجام بدرێت.

٣- ئەگەر زیادەڕۆکار لەسەر ئەو تۆڕەی کە زیادەڕۆیی لە سەر کردووە ڕێگە بە زیادەڕۆیی یان سەرپێچی کەسانی تر بدات.

سێیەم: سەرباری ئەو سزایەی کە لە خالی (٢)ی برگەی (دووەم)ی ئەم ماددەیەدا هاتووە، فەرمانبەران لە حوکمەکانی یاسای بەرزەفتەکردنی فەرمانبەرانی دەوڵەتی بەرکار لە هەرێم بەدەر ناکرێن.

ماددەی (١١)

یەکەم:

١-بڕی ئەو پێبژاردنانەی کە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە بڕیاری لێدەدرێت، بە ڕێژەی (٣٠٪) سی لە سەد کەم دەکرێتەوە، ئەگەر سەرپێچیکار یان زیادەڕۆکار لە ماوەی (١٥) پازدە ڕۆژ، لە ڕێکەوتی دەرچوونی بڕیارەکە، ئەو پێبژاردنانە بدات.

٢-بڕی پێبژاردنەکە بە ڕێژەی (١٥٪) پازدە لە سەد کەم دەکرێتەوە، ئەگەر سەرپێچیکار یان زیادەڕۆکار لە ماوەی (٣٠) سی ڕوژ، لە ڕێکەوتی دەرچوونی بڕیارەکە، ئەو پێبژاردنانە بدات.

٣- بڕی پێبژاردنەکە بە ڕێژەی (١٠٪) دە لە سەد کەم دەکرێتەوە، ئەگەر سەرپێچیکار یان زیادەڕۆکار لە ماوەی (٦٠) شەست ڕۆژ، لە ڕێکەوتی دەرچوونی بڕیارەکە، ئەو پێبژاردنانە بدات.

دووەم: ئەگەر زیادەڕۆکار یان سەرپێچیکار ئامادە نەبوو بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە بڕی پێبژاردنەکە بدات، ئەوا بە پێی یاسای وەرگرتنەوەی قەرزەکانی حکومەت ژمارە (٥٦)ی ساڵی (١٩٧٧)ی هەموارکراو مامەڵەی لەگەڵ دەکرێت.

بەشی سێیەم

محەرەماتی پرۆژە و تۆڕەکانی ئاو و ئاوەڕۆ

ماددەی (١٢)

یەکەم: محەرەماتی پرۆژەکانی ئاو بەم شێوەیەی خوارەوە ئەژمار دەکرێت:-

١- بۆ محەرەماتی بیری ئاو خواردنەوە لە سەنتەری بیرەکە (١٥) پازدە مەتر.

٢- بۆ محەرەماتی کانییەکان و بیرە ڕووکارییەکان (٢٥) بیست و پێنج مەتر کەمتر نەبێت.

٣- بۆ محەرەماتی پرۆژەی وێستگەکانی ئاو لە شورەکەی (٢٥) بیست و پێنج مەتر.

٤- بۆ محەرەماتی وێستگەی لاوەکی ئاو لە شورەکەی (١٥) پازدە مەتر.

٥- بۆ محەرەماتی خەزانی سەر زەوی و ژێر زەوی لە شورەکەی (١٠) دە مەتر.

٦- بۆ محەرەماتی خەزانی بڵند بە پێوانەی (بەرزیەکەی × 1.5) مەتر دەبێت.

دووەم: کارگەی چەو و لم دەبێت لانیکەم (٣) سێ کیلۆمەتر دووربێت لە بەشی وەرگری پرۆژەکانی ئاو ئەگەر کەوتبووە بەشی سەرەوەی وەرگری پرۆژەکە، و (١) یەك کیلۆمەتر دووربێت ئەگەر کەوتبووە بەشی خوارەوەی وەرگری پرۆژەکە و لە هەردوو دیوی ڕووبارەکە، لەگەڵ جێبەجێکردنی گشت ڕێکارەکانی پاك ڕاگرتنی ڕێرەوی سەرەکی ڕووبار و سەرچاوەکان لە هەر جورێکی پیس بوون.

سێیەم: پرۆژە و کێلگەکانی بەخێوکردنی ئاژەڵ و پەلەوەر و ماسی، پێویستە دووریان لە کانییەکان و بیرە ڕووکارییەکان و پرۆژەکانی پاڵاوتنی ئاو ئاوەڕۆ لە (٥٠٠) پێنج سەد مەتر کەمتر نەبێت.

ماددەی (١٣)

محەرەماتی تۆڕەکانی ئاو لە سەنتەری بۆری بەم شێوەیەی خوارەوە ئەژمار دەکرێت:-

یەکەم: بۆ تۆڕەکانی دابەشکردن، محەرەماتی بۆری ئاو کە تیرەکەی تا (٨) هەشت ئینج بێت لە (١) یەك مەتر کەمتر نەبێت.

دووەم: بۆ تۆڕەکانی گواستنەوە لە ناو سنوری شارەوانییەکان بەم شێوەیەی خوارەوە ئەژمار دەکرێت:-

١- هێلی ئاوی زیاتر لە تیرە (٨ تا ١٦) ئینچ، (١،٥) یەك مەتر و نیو كەمتر نەبێت.

٢- هێلی ئاوی زیاتر لە تیرە (١٦ تا ٢٤) ئینچ، (٢) دوو مەتر كەمتر نەبێت.

٣- هێلی ئاوی تیرە (٢٤) بیست و چوار ئینچ و زیاتر، (٣،٥) سێ مەتر و نیو یان زیاتر بە گوێرەی پێویست و هەبوونی مەودای پێویست.

سێیەم: بۆ تۆڕەكانی گواستنەوە لە دەرەوەی سنووری شارەوانیەكان بەم شێوەیەی خوارەوە ئەژمار دەكرێت:-

١- هێڵی ئاوی زیاتر لە تیرە (٨ تا ١٦) ئینچ، (٤) چوار مەتر كەمتر نەبێت.

٢- هێڵی ئاوی زیاتر لە تیرە (١٦ تا ٢٤) ئینچ، (٧) حەوت مەتر كەمتر نەبێت.

٣- هێڵی ئاوی زیاتر لە تیرە (٢٤) بیست و چوار ئینچ، (١٠) دە مەتر كەمتر نەبێت.

ماددەی (١٤)

یەكەم: لە سنوری محەرەماتی پڕۆژە و تۆڕەكاندا، نابێت بەبێ وەرگرتنی ڕەزامەندی لایەنی پەیوەندیدار هیچ جۆرە كارێك ئەنجام بدرێت وەك بیناسازی، ڕاكێشانی تۆڕی ئینتەرنێت و كارەبا، دانانی ستونی كارەبا، یان هەر كارێكی دیكە.

دووەم:

١- تێچوی لادانی زیادەڕۆیی لە سەر محەرەماتی پڕۆژەكانی ئاو و گەڕاندنەوەی بو باری ئاسایی پێش زیادەڕۆییەكە، بە پێی خەسڵەتە ئەندازەییە بەركارەكان، دەخرێتە ئەستۆی زیادەڕۆكار و لە لایەن بەڕێوەبەرایەتی ئاو و ئاوەڕۆ بە هەماهەنگی لایەنی پەیوەندیدار ئەنجام دەدرێت.

٢- سەرباری لە ئەستۆگرتنی تێچوی لادانی زیادەڕۆییەكە بە پێی خاڵی (١)ی ئەم بڕگەیە، زیادەڕۆكار بە پێبژاردنێك سزا دەدرێت كە لە (٧٥٠،٠٠٠) حەوت سەد و پەنجا هەزار دینار كەمتر نەبێت و لە (١،٥٠٠،٠٠٠) یەك ملیۆن و پێنج سەد هەزار دینار زیاتر نەبێت.

ماددەی (١٥)

محەرەماتی ئاوەڕۆ بەم شێوەیەی خوارەوە ئەژمار دەكرێت:-

یەكەم: محەرەماتی بۆری ئاوەڕۆ، لە لێواری دەرەوە، لە هەر لایەكی (٢) دوو مەتر دوور دەبێت بە ڕەچاوكردنی خزمەتگوزاریە گشتییەكان.

دووەم: محەرەماتی ئاوەڕۆی سندوقی بە هەموو ئەندازەکانییەوە، لە لێواری دەرەوە، لە هەر لایەکی (٣) سێ مەتر دەبێت بە ڕەچاوکردنی خزمەتگوزارییە گشتییەکان.

سێیەم: محەرەماتی کەندی ئاوی سروشتی بە پانتایی کەندەکە پارێزراو دەبێت لەگەل (١٠ تا ٢٠) مەتر وەك محەرەمات لە هەر لایەك، و لەلایەن لیژنەیەکی تایبەت بڕیاری لە سەر دەدرێت.

چوارەم: محەرەماتی تایبەت بە پڕۆژە و وێستگەکانی چارەسەرکردنی ئاوەڕۆ دەبێت (٢٥) بیست و پێنج مەتر لە شورەکەی دووربێت .

ماددەی (١٦)

یەکەم: تێچوی لادانی سەرپێچی لە سەر محەرەماتی ئاوەڕۆ و گەڕاندنەوەی بۆ باری ئاسایی پێش سەرپێچییەکە بە پێی خەسڵەتە ئەندازەییە کارپێکراوەکان، دەخرێتە ئەستۆی سەرپێچیکار و لەلایەن بەڕێوەبەرایەتی ئاو و ئاوەڕۆ بە هەماهەنگی لایەنی پەیوەندیدار ئەنجام دەدرێت.

دووەم: سەرباری لە ئەستۆگرتنی تێچوی لادانی سەرپێچییەکە بەپێی بڕگەی (یەکەم)ی ئەم ماددەیە، سەرپێچیکار بە پێبژاردنێك سزا دەدرێت کە لە (٧٥٠,٠٠٠) حەوت سەد و پەنجا هەزار دینار کەمتر نەبێت و لە (١,٥٠٠,٠٠٠) یەك ملیۆن و پێنج سەد هەزار دینار زیاتر نەبێت.

ماددەی (١٧)

تێپەڕاندنی سنوری هەر محەرەماتێك کە سەرچاوەی پیس بوون بێت و حوکمەکانی ئەم یاسایەدا دیاری نەکرابێت یان ئاماژەی پێنەکرابێت یان (واقع حال) بێت، لە ڕێگای لیژنەیەکی تایبەت پشکنینی بۆ ئەنجام دەدرێت بۆ یەکلایی کردنەوە و چارەسەرکردنی.

ماددەی (١٨)

قەرەبوو کردنەوەی گشت ئەو موڵك و زەویانەی وەك شوێنی پڕۆژەکانی ئاو و ئاوەڕۆ بەکاردێت یان وەك محەرەمات دیاری دەکرێت، لە ڕێگەی بە موڵککردن یان کوژاندنەوە یان بەپێی یاسا بەرکارەکان و بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنی پەیوەندیدار دەبێت، و بە ناوی بەڕێوەبەرایەتیەکانی ئاو و ئاوەڕۆی پەیوەندیدار لەو یەکە کارگێڕییە تۆمار دەکرێت

بەشی چوارەم

یەکەکانی چارەسەرکردن

ماددەی (١٩)

یەکەم:

١- پێویستە سەرجەم پرۆژەکانی نیشتەجێ بوون، بازرگانی، پیشەسازیی، گەشتیاریی، تەندروستی یان هەر پرۆژەیەك پاشەڕۆی شلەی پیسی هەبێت، یەکەی چارەسەری ئاوەڕۆکان دابنێت، و لە کاتی پێدانی مۆڵەتی پرۆژەکە گشت نەخشە و هێلکاریەکان یەکلایی دەکرێتەوە و لە ژێر سەرپەرشتی ڕاستەوخۆی بەڕێوەبەرایەتیە پەیوەندیدارەکاندا جێبەجێ دەکرێت.

٢- پێویستە شوشتنگە بە هەموو جۆرەکانی، بەنزینخانەکان و شوێنەکانی خزمەتگوزاریی چاککردنەوەی ئۆتومبێل یەکەی چارەسەری ئاوی بەکار هاتوو دابنێت، و لە کاتی پێدانی موڵەتی پرۆژەکە گشت نەخشە و هێلکاریەکان یەکلایی دەکرێتەوە و لە ژێر سەرپەرشتی ڕاستەوخۆی بەڕێوەبەرایەتییە پەیوەندیدارەکاندا جێبەجێ دەکرێت.

٣- پێویستە گشت ئەو پرۆژانەی کە پاشەڕۆی کیمیاوی شلی هەیە یەکەی چارەسەری کیمیایی دابنێت، و شێوە و چۆنێتی چارەسەرکردنی پاشەڕۆکان لە هەر دۆخێکدا بێت دیاری بکات، و لە کاتی پێدانی مۆڵەتی پرۆژەکە گشت نەخشە و هێڵکاریەکان یەکلایی دەکرێتەوە و لە ژێر سەرپەرشتی ڕاستەوخۆی بەڕێوەبەرایەتیە پەیوەندیدارەکاندا جێبەجێ دەکرێت.

دووەم:

١- سەرپەرشتی جێبەجێکردنی هەر یەك لە خاڵەکانی بڕگەی (یەکەم)ی ئەم ماددەیە لەلایەن بەڕێوەبەرایەتییە پەیوەندیدارەکان بە پێی ئاکارە ئەندازەییە بەرکارەکان دەبێت.

٢- سەرپەرشتی و بەدواداچوونی چۆنێتی کارکردنی یەکەکانی چارەسەرکردنی ئاماژەپێکراو لە بڕگەی (یەکەم)ی ئەم ماددەیە لە ئەستۆی بەڕێوەبەرایەتییە پەیوەندیدارەکانە.

بەشی پێنجەم

حوکمە گشتییەکان

ماددەی (٢٠)

یەکەم: ئەو گوژمانەی بەپێی ماددەکانی (بەشی چوارەم)ی ئەم یاساییە وەردەگیرێت، بە داهاتی کۆتایی بۆ بەڕێوەبەرایەتییەکان تۆمار دەکرێت و ڕاستەوخۆ بۆ مەبەستی چاکسازیی و خزمەتگوزاریی پرۆژەکانی ئاو و ئاوەڕۆ و هاندان خەرج دەکرێت، و وەزارەتی دارایی و ئابووری بەهۆی ئەم داهاتە هیچ گوژمەیەك لە بودجەی بەڕێوەبەرایەتییەکان کەم ناکاتەوە.

دووەم: ڕێژەی (١٥٪) پازدە لە سەدی ئەو گوژمانەی بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە وەردەگیرێت، دەدرێتە ئەو فەرمانبەرانەی کە لە بەشی یان هۆبەی (سەرپێچی و زیادەڕۆییەکان) کار دەکەن و ئەو لایەنانەی سەرپێچییەکان لادەدەن، ئەمەش بە پێی ڕێنمایی ڕێکدەخرێت و لەلایەن وەزیر دەردەکرێت.

ماددەی (٢١)

هەر پێکهاتەیەکی ژێرخانی ئاو و ئاوەڕۆ کە لەم یاسایەدا ئاماژەی پێنەدراوە، ڕێکخستن و کونترۆڵکردن و ڕێگەگرتن لە تێکدان و زیدەڕۆیی کردنەسەری بەپێی ڕێنمایەك ڕێکدەخرێت کە وەزیر دەریدەکات.

ماددەی (٢٢)

یەکەم: سزاکانی هاتوو لەم یاسایەدا، ئەو کەسانە ناگرێتەوە کە زیادەڕۆیی یان سەرپێچییان ئەنجام داوە، و لە ماوەی (١٨٠) سەد و هەشتا ڕۆژ لە ڕێکەوتی چوونە بواری جێبەجێکردنی ئەم یاسایە ئاگاداری بەڕێوەبەرایەتی یان فەرمانگاکان دەکەن لە شوێن و جۆری زیادەڕۆیی یان سەرپێچی، و بە شێوەیەکی فەرمی بەڵێننامە پێشکەش دەکەن کە لە ماوەی (٣٠) سی ڕۆژدا و لە ژێرچاودێری لایەنی پەیوەندیدار زیادەڕۆیی یان سەرپێچییەکە لادەدەن، بەمەرجێك لایەنی پەیوەندیدار لابردنەکە و ئاسایکردنەوەکە بە فەرمی پشت ڕاست بکەنەوە، بە پێچەوانەوە، حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە.

دووەم: ئەو کەسانەی مۆڵەتی فەرمی لایەنە پەیوەندیدارەکانیان هەیە، دوای هەڵسەنگاندن لەلایەن لیژنەیەکی تایبەتمەند لە سزاکانی دەقنووسکراوە لەم یاسایەدا بەدەردەکرێن.

ماددەی (٢٣)

هەر کەل و پەل و ئامێر و ئامرازێك بۆ سەرپێچی و دەستدرێژیکردنە سەر تۆڕەکانی ئاو و ئاوەڕۆ بەکارهێنرابێت، دەستی بەسەردا دەگیرێت و بە گوێرەی ڕێسا گشتییەکانی دەسبەسەرداگرتن (مصادرة) مامەڵەی لەگەڵ دەکرێت.

ماددەی (٢٤)

هەر کەسێك بەشداربێت لە سەرپێچیکردن و زیادەڕۆیی لەسەر تۆڕەکانی ئاو و ئاوەڕۆ، بە بەرامبەر بێت یان بێ بەرامبەر، بە هەمان سزای سەرپێچیکار و زیادەڕۆکار سزادەدرێت.

بەشی شەشەم

حوكمە كۆتاییەكان

ماددەی (٢٥)

بە مەبەستی ئاسان جێبەجێ كردنی حوكمەكانی ئەم یاسایە، وەزیر ڕێنمایی پێویست دەردەكات.

ماددەی (٢٦)

ئەنجوومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەكان حوكمەكانی ئەم یاسایە جێبەجێ دەكەن.

ماددەی (٢٧)

كار بە دەقی هیچ یاسا و بڕیارێك ناكرێت كە لەگەڵ حوكمەكانی ئەم یاسایە دا ناكۆك بێت.

ماددەی (٢٨)

ئەم یاسایە لە دوای (٣٠) سی ڕۆژ لە ڕێكەوتی بڵاوكردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقایعی كوردستان)دا، جێبەجێ دەكرێت.

هۆیەكانی دەرچواندن

بە مەبەستی پاراستنی پڕۆژە و تۆڕەكانی ئاو و ئاوەڕۆ لە هەرێمی كوردستان، لە زیادەڕۆیی و سەرپێچی، و دڵنیابوون لە تواناكانی ئەم تۆڕانە لە ڕووی هونەرییەوە، و پارێزگاریكردن لە ژینگە و پێدانی ئاوی خاوێن بە هاوڵاتییان بە شێوەیەكی دادپەروەرانە، و پاراستنی تەندروستی گشتی، و پاراستنی ژێرخانی ئابووری و بە فیڕۆنەدانی سامانی گشتی، ئەم یاسایە دەرچووێندرا.

د. ڕێواز فایق حسێن
سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان ـ عێراق

یاساكە بە دەرچوو دەژمێردرێ بە تێپەربوونی ماوەی یاسایی دەرچوواندنی بەپێی حوكمی خاڵی (٢)ی برگەی (یەكەم)ی ماددەی (١٠)ی یاسای سەرۆكایەتی هەرێمی كوردستان ـ عیراق ژمارە (١)ی ساڵی ٢٠٠٥ی هەمواركراو و برگەی (دەیەم) لە ماددەی (١٨)ی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان ـ عیراق.